

6. Корчагин А. Ю. Организационно-тактические и методические основы криминалистического обеспечения судебного разбирательства уголовных дел : автореф. дис. ... доктора юрид. наук : 12.00.09. Краснодар, 2008. 40 с.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-263-0-45>

**COMPUTER INTELLIGENT TECHNOLOGIES
IN ANTI-CORRUPTION MONITORING OF LEGISLATIVE
AND LAW ENFORCEMENT PROCESSES**

**КОМП'ЮТЕРНІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ
В АНТИКОРУПЦІЙНІЙ ЕКСПЕРТИЗИ ЗАКОНОДАВЧИХ
ТА ПРАВОЗАСТОСОВНИХ ПРОЦЕСІВ**

Shyrovok V. A.

*Academician of National Academy
of Sciences of Ukraine,
Doctor of Technical Sciences, Director
Ukrainian Lingua-Information Fund
of the National Academy of Sciences
of Ukraine
Kyiv, Ukraine*

Широков В. А.

*академік
Національної академії наук України,
доктор технічних наук, директор
Український мовно-інформаційний
фонд Національної академії наук
України
м. Київ, Україна*

Nadutenko M. V.

*Candidate of Technical Sciences, Head
of Informatics Department
Ukrainian Lingua-Information Fund
of the National Academy of Sciences
of Ukraine
Kyiv, Ukraine*

Надутенко М. В.

*кандидат технічних наук, завідувач
відділу інформатики
Український мовно-інформаційний
фонд Національної академії наук
України
м. Київ, Україна*

Yuschenko S. S.

*Research Officer of Informatics
Department
Ukrainian Lingua-Information Fund
of the National Academy of Sciences
of Ukraine
Kyiv, Ukraine*

Ющенко С. С.

*науковий співробітник відділу
інформатики
Український мовно-інформаційний
фонд Національної академії наук
України
м. Київ, Україна*

Корупційне діяння – правопорушення (дія чи бездіяльність), що полягає у використанні можливостей, пов'язаних із службовими

повноваженнями або соціально-політичною вагою особи для одержання / прийняття неправомірної вигоди (у будь-якій формі та в будь-який спосіб) усіма учасниками корупційної схеми. Корупція перебуває у фокусі уваги не лише спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції¹, але й науковців. Корупція є предметом численних досліджень професійних юристів та криміналістів, завдяки чому на сьогодні накопичено великий обсяг наукової інформації про економічну, політичну, соціальну, іміджеву шкоду корупції, механізми її виникнення, розвитку, сприйняття, трансформації, попередження та викриття. Вони слугують основою розробки програмних та інших документів², що унаочнюють зусилля, які докладає українська держава для попередження та протидії корупції.

Слід зауважити, що оскільки корупційні діяння в більшості своїх проявів мають слід, зафіксований природною мовою, то принципово він є придатним для розпізнавання, кваліфікації та інтерпретації комп'ютерними інструментами, побудованими на основі інтелектуальних інформаційно-лінгвістичних технологій, які зараз відносять до галузі штучного інтелекту [1, 2, 3].

В основу цієї статі покладено досвід співробітництва її авторів – науковців Українського мовно-інформаційного фонду НАН України зі слідчими Головного слідчого управління Національної поліції України при розслідуванні кримінальних проваджень про злочини, пов'язані із корупцією у сфері справляння податків і зборів.

Перед викладом основного матеріалу зробимо деякі пояснення. Поняття «антикорупційна експертиза», винесене в заголовок публікації, розуміється нами дещо ширше, ніж передбачає його тлумачення у статті 1 Закону України «Про запобігання корупції», з якого випливає, що антикорупційна експертиза є превентивним заходом, її результат

---

¹ В Україні до них належать: центральні органи виконавчої влади зі спеціальним статусом (Національне антикорупційне бюро України, Національне агентство з питань запобігання корупції), органи прокуратури України, Національної поліції України, Служби безпеки України.

² Див. Концепцію Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2016 – 2020 роки, затверджену Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2015 року № 1018-р.; Антикорупційну програму Бюро економічної безпеки України на 2022 – 2023 роки, затверджену наказом Бюро економічної безпеки України від 26 травня 2022 року № 98; Корупція в Україні 2021: розуміння, сприйняття, поширеність. Звіт Національного агентства з питань запобігання корупції. – Київ, 2022 (режим доступу: https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2022/07/1009488299966710444nacp_report_info_sapiens_2021_ukr_final_.pdf) та інші.

спрямований у майбутнє, вона проводиться «з метою виявлення в НПА, проектах НПА положень, які самостійно чи у поєднанні з іншими нормами можуть сприяти вчиненню корупційних правопорушень або правопорушень, пов'язаних з корупцією». На нашу думку, це визначення обмежує предметну галузь дослідження за: множиною об'єктів (тільки положення НПА або їх проектів), часом настання події – корупційного правопорушення (тільки майбутнє), та, відповідно, способом оцінювання можливості події (тільки прогнозування). Тоді як об'єктами антикорупційної експертизи повинні бути й інші документи інформаційного та організаційно-розпорядчого характеру (постанови, ухвали, накази, рішення, розпорядження, правозастосовні акти тощо), які забезпечують перебіг або є результатом кожного з етапів законодавчого або правозастосовного процесів як нормативно-регламентованих послідовно здійснюваних дій. Відповідно, часова спрямованість експертизи має поширюватися, крім можливого майбутнього (проспектива), на завершене минуле (ретроспектива) та безпосередньо спостережуване теперішнє (інтроспектива).

Останнє пояснення стосується комп'ютерних інтелектуальних технологій. У цій статті йдеться про конкретну розробку – Когнітивну ІТ-платформу «ПОЛІЕДР» (КІТ «ПОЛІЕДР») – комп'ютерну програму, створену у співпраці науковців Українського мовно-інформаційного фонду НАН України, Національного центру «Мала академія наук України» та *Інституту кібернетики імені В. М. Глушкова НАН України*³. КІТ «ПОЛІЕДР» призначена для підтримки процесів концептографічного аналізу великих обсягів просторово розподіленої неструктурованої інформації (Big Data), її структуризації, встановлення контекстних зв'язків, прогнозування та підтримки процесів раціонального вибору з наступним формуванням інформаційно-аналітичних WEB-орієнтованих рішень. КІТ «ПОЛІЕДР» пройшла достатню апробацію на текстах реальної складності для вирішення прикладних завдань, пов'язаних із обробкою великих масивів у різних сферах професійної діяльності (національна оборона та безпека, телекомунікаційні послуги; охорона здоров'я та ін.)[4, 5]. При проведенні антикорупційних експертиз КІТ «ПОЛІЕДР» в автоматичному режимі забезпечує змістове порівняння текстів –

---

³ Свідоцтво про авторське право на твір № 96078 від 17 лютого 2020 року «Комп'ютерна програма «Когнітивна ІТ платформа “ПОЛІЕДР”» (КІТ “ПОЛІЕДР”).
Автори: Надутенко М.В. Стрижак О. Є., Широков В.А. та ін. Офіційний бюлетень № 57 (31.03.2020). С. 402 – 409.

об'єктів експертизи з еталонними, попередньо визначеними експертами, як такі, що містять (або навпаки, не містять) специфічні (ідентифікувальні) ознаки корупційних мотивів.

Антикорупційна експертиза законодавчих процесів. 16 січня 2020 року з метою вдосконалення адміністрування податків було прийнято Закон України № 466-IX, яким внесено низку змін до Податкового кодексу України (ПКУ). У слідчих Головного слідчого управління Національної поліції України виникла підозра щодо однієї поправки, яка, на їхню думку, могла бути наслідком корупційних діянь. За результатами аналізу правил нормопроектувальної техніки, вимог до пропозицій та поправок і консультацій з фахівцями було сформовано перелік ознак технічних та логічних неузгодженостей із подальшим його змістовим порівнянням із поправками, внесеними у проєкт ПКУ різними суб'єктами законодавчої ініціативи. Програма КІТ «ПОЛІЕДР» вказала на поправку, що викликала підозру в слідчих, як на таку, що не відповідає ознакам усунення технічних та логічних неузгодженостей та надає правовій нормі зовсім інший смисл, чим забезпечує фактичне виведення з-під оподаткування прибутків певної групи суб'єктів господарської діяльності.

Антикорупційна експертиза правозастосовних процесів. Слідчі також звернули увагу, що деякі платники податків – суб'єкти господарської діяльності у сфері надання фінансових послуг щороку зверталися до контролюючих органів за індивідуальними податковими консультаціями (ІПК), якими цим суб'єктам надавалося право не сплачувати податок на додану вартість, хоча необхідності в щорічному зверненні немає, адже період дії таких консультацій триває від моменту їх надання до моменту зміни або скасування. На підозру слідчих, яка підтвердилася подальшими розшуковими діями, надмірна «активність» зазначених суб'єктів могла бути пов'язаною із тиском на них з боку посадових осіб контролюючих органів.

Порівняння за допомогою КІТ «ПОЛІЕДР» текстів ІПК, якими зацікавилися слідчі, показало їх дослівний збіг на рівні 90 та більше відсотків (тобто певні посадові особи контролюючих органів «тиражували» той самий текст, змінюючи лише реквізити суб'єктів, що виключає навіть імітацію персонально-орієнтованого підходу до розгляду звернень платників податку), тоді як порівняння звернень на проведення ІПК показало збіг на рівні 60 – 70 відсотків, що відповідає показникам структурованих за одним зразком текстів, які походять із різних джерел. Змістове порівняння аналізованих ІПК із актами податкового законодавства показало, що перші складаються виключно

із цитат змістовно та логічно непов'язаних між собою положень нормативних актів, із яких з достатньою необхідністю не слідує висновок щодо звільнення запитувачів від сплати податку. Результати дослідження, проведеного із застосуванням КІТ «ПОЛПЕДР» стали додатковим аргументом для проведення негласних *слідчих* (розшукових) дій, за результатом яких проти ряду посадовців контролюючих органів у сфері справляння податків і зборів розпочато кримінальні провадження.

Наведені окремі приклади демонструють плідність співпраці співробітників уповноважених на протидію із корупцією органів та фахівців у галузі інформаційних технологій, а також корисність й апікабельність КІТ «ПОЛПЕДР» у сферах, визначених у назві роботи. Зауважимо, що таких прикладів у авторів насправді набагато більше.

Література:

1. Лінгвістично-інформаційні студії: праці Українського мовно-інформаційного фонду НАН України: Корпусна та когнітивна лінгвістика / Широков В. А., Надутенко М.В. та ін. Т. 4. Київ: УМІФ НАН України. 2018. 280 с. DOI: 10.33190/978-966-02-8683-2/8688-7. ISBN 978-966-02-8688-7.
2. Лінгвістично-інформаційні студії: праці Українського мовно-інформаційного фонду НАН України: Наукова парадигма та основні мовно-інформаційні структури / Широков В. А та ін. Т. 1. Київ: УМІФ НАН України. 2018. 271 с. DOI: 110.33190/978-966-02-8683-2/8684-9. ISBN 978-966-02-8684-9.
3. Nadutenko M., Prykhodniuk V., Shyrovov V., Stryzhak O. Ontology-Driven Lexicographic Systems. Advances in Information and Communication. FICC 2022. Lecture Notes in Networks and Systems. Cham : Springer. 2022. С. 204–215. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-030-98012-2_16
4. Стрижак О. Є., Широков В. А., Надутенко М. В., Ющенко С. С. Технологічні засади логіко-лінгвістичних досліджень законодавства. Біоніка інтелекту. 2020. вип. 2. № 95. С. 3–14.
5. Палагін О. В., Величко В. Ю., Горборуков В. В., Надутенко М. В., Приходнюк В. В., Стрижак О. Є. Трансдисциплінарна інтелектуальна інформаційно-аналітична система супроводження процесів реабілітації при пандемії: колективна монографія. Київ : Просвіта. 2021. 348 с. ISBN: 978-617-7010-21-9 DOI: <https://doi.org/10.54521/ibs34>